

اثرات توسعه‌ی گردشگری بر شاخص‌های صلح جهانی

دکتر حمید ضرغام بروجنی*
افروز خسروانی دهکردی**

چکیده

گردشگری پدیده‌ای جهانی، چند بعدی و با اثراتی عمیق است که کشورهای جهان با بازگشایی مرزهای خود با آن روبه‌رو می‌شوند. به عقیده‌ی بسیاری از محققان، گردشگری دارای پتانسیل اثرگذاری بر روابط بین‌الملل و ابزاری برای ترویج صلح در جهان است. گردشگری ابزاری برای دیپلماسی عمومی و توسعه‌ی بین‌الملل و پاسخ قدرتمندی است برای چالش‌های جهانی و تروریسم. بررسی مطالعات پیشین نشان می‌دهد: گردشگری نه تنها از صلح بهره می‌برد، بلکه خود نیروی حیاتی برای گسترش صلح در بین ملت‌هاست. هدف اصلی این پژوهش، اولویت‌بندی اثرات توسعه‌ی گردشگری بر شاخص‌های صلح جهانی و مقایسه‌ی شدت این اثرات در سطح جهانی است. برای پاسخ به پرسش‌های تحقیق، ۴۴ نفر از جامعه‌ی خبرگان و مدیران بخش‌های گوناگون صنعت گردشگری شهر تهران به عنوان نمونه انتخاب و از طریق مصاحبه و پرسشنامه مورد پرسش قرار گرفتند. داده‌های جمع‌آوری شده به کمک روش‌های استنتاجی آمار تحلیل شدند. نتایج نشان‌دهنده‌ی اثرات متنوع گردشگری در جهان و افزون بر این، پتانسیل اثرگذاری با شدت زیاد (۳/۳) گردشگری بر شاخص‌های صلح جهانی ارزیابی می‌شود.

کلیدواژگان: صلح، شاخص‌های صلح جهانی، روابط بین‌الملل

* استادیار گروه آموزشی مدیریت جهانگردی دانشگاه علامه طباطبائی

** کارشناس ارشد مدیریت جهانگردی دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول)

af_khosravani@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۹۱/۷/۱۲

تاریخ دریافت: ۹۰/۹/۵

مقدمه

گردشگری یکی از مهم‌ترین پدیده‌های اقتصادی و اجتماعی دنیای مدرن است (Sharpley, 2002: 12). گردشگران تجربیات و دانش نو را از تعامل با دیگر فرهنگ‌ها، مناطق و کشورها کسب می‌کنند و اهمیت نگهداری از محیط را درک می‌کنند و مناسباتشان با یکدیگر را بهبود می‌بخشند؛ در این فرایند روابط صلح‌جویانه در میان مردم گسترش می‌یابد (Haessly, 2010: 13). براساس دیدگاه لیبرالیستی گردشگری باعث افزایش ارتباطات اقتصادی بین دولت‌ها و افراد در سطح بین‌المللی می‌شود. ارتباطات فرد به فرد، که بوسیله‌ی تجارت و خدمات ایجاد شده، منجر به افزایش ثروت و ایجاد طبقه‌ی متوسط آگاه خواستار آزادی‌های سیاسی (مانند دموکراسی) می‌شود. بنابراین، گردشگری در هر دو سطح خرد و کلان می‌تواند به‌مثابه کاتالیزوری برای گسترش روابط صلح‌آمیز عمل کند (Prideaux, Kim, & Prideaux, 2007: 296-297). همچنین با ارائه‌ی نقش در سیاست‌های ملی و بین‌المللی به‌عنوان نیروی مثبت برای کاهش تنش‌ها و سوءتفاهمات مورد توجه قرار گیرد (Sarkar & George, 2010: 28). گردشگری چه در سطح منطقه‌ای و چه بین‌المللی ابزاری مؤثر برای انتقال ثروت و سرمایه از کشورهای توسعه‌یافته و غنی‌تر به کشورهای کمتر توسعه‌یافته و فقیرتر است (Sharpley, 2002: 18). گردشگری طیف وسیعی از کارکنان با سطوح آموزشی و مهارتی مختلف از بی‌مهارت تا مهارت بالا را شامل می‌شود (Allen, Edgell, Smith, & Swanson, 2008). گردشگری به افزایش برابری جنسی (Dimoska, 2008: 175)، ارتقای پایگاه اجتماعی و خودکفایی زنان و ایجاد فرصت‌های دستیابی به جایگاه مدیریت، رهبری و فعالیت‌های جانبی برای آنان می‌انجامد (میرزایی، ۱۳۸۸: ۵۹).

سؤالات تحقیق

پرسش مطرح آنست که آیا با توجه به پتانسیل‌های موجود در گردشگری می‌توان آن را عاملی برای برقراری صلح دانست؟ پاسخ این پرسش هنوز در مرحله‌ی نظری است و داده‌های تجربی ناچیزی برای تأیید آن وجود دارد. یکی از دلایل این کمبود اطلاعات، کیفی بودن پدیده‌های اجتماعی (مبحثی پر جدل و مناقشه در روش شناختی علوم اجتماعی) است. به‌هرحال، برای پاسخگویی به پرسش مطرح‌شده پاسخ به

سؤالات زیر ضروری به نظر می‌رسد:

- آیا توسعه‌ی گردشگری به گسترش دموکراسی در جهان یاری می‌رساند؟
- آیا توسعه‌ی گردشگری به ایجاد رابطه با کشورهای همسایه یاری می‌رساند؟
- آیا توسعه‌ی گردشگری به گسترش امنیت در جهان یاری می‌رساند؟
- آیا توسعه‌ی گردشگری به افزایش دربازی بین‌المللی^۱ در جهان یاری می‌رساند؟
- آیا توسعه‌ی گردشگری به بهبود موقعیت منطقه‌ای و بین‌المللی یاری می‌رساند؟
- آیا توسعه‌ی گردشگری به ارتقای سطح آموزش در جهان یاری می‌رساند؟
- آیا توسعه‌ی گردشگری به ایجاد فرهنگ صلح و آشتی در جهان یاری می‌رساند؟
- آیا توسعه‌ی گردشگری به ارتقای رفاه مادی در جهان یاری می‌رساند؟

سوابق نظری

سابقه مطالعات صورت گرفته در زمینه گردشگری به‌عنوان ابزاری برای گسترش صلح به ۳۰ سال پیش برمی‌گردد. اولین نمونه‌ی آن برگزاری کنفرانس امنیت و همکاری در اروپا^۲ در هلسینکی (۱۳۵۲) بود، که با چارچوبی مشخص به گردشگری به‌مثابه وسیله‌ای برای گسترش صلح نگریسته شد (Etter, 2007). در کنفرانس جهانی گردشگری در مانیل (۱۳۵۹)، گردشگری نیرویی حیاتی برای صلح جهانی شناخته شد (UNWTO, 1980). مؤسسه بین‌المللی صلح از طریق گردشگری در سال ۱۳۶۶ تأسیس شد و اولین کنفرانسی را که به‌طور مستقیم به گردشگری و صلح مربوط بود با عنوان: «گردشگری، نیرویی حیاتی برای صلح» در سال ۱۳۶۷ در ونکور برگزار کرد^۳ (Etter, 2007). علاوه بر این، سازمان جهانی گردشگری^۴، در باب اهمیت گردشگری برای صلح، گردشگری را نیرویی پر قدرت برای بهبود روابط و تفاهم بین‌الملل و مشارکت در صلح در میان همه‌ی ملت‌های جهان معرفی کرد (UNWTO, 2006). از اسناد صادره توسط WTO می‌توان به حقوق گردشگری و کد گردشگر^۵ و کدهای جهانی اخلاق برای گردشگری^۱ اشاره کرد. در این کدها از

1- International openness

2- Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE)

۳- از کنفرانس‌های جهانی که توسط این موسسه برگزار شده می‌توان به کنفرانس: مونترال ۱۹۹۴، گلاسگو ۱۹۹۹ و پاتایا (تایلند) ۲۰۰۵ اشاره کرد.

4- WTO

5- Tourism Bill of Rights and Tourist Code (Sofia, Bulgaria 1985)

گردشگری به عنوان مشارکت کننده در ایجاد درک متقابل، نزدیکی انسان ها به یکدیگر، گسترش دهنده همکاری های بین المللی و نیروی ارتباط دهنده ی زنان و مردان با فرهنگ ها و سبک های زندگی مختلف یاد شده که به صورت نیروی حیاتی برای ایجاد صلح و عاملی برای دوستی و تفاهم بین انسان ها عمل می کند (Salazar, 2006). دی آمور^۲ (۱۹۸۸) در مقاله ای با عنوان «گردشگری، صنعت صلح جهانی» گردشگری را نه تنها عامل اقتصادی پر قدرتی در تجارت بین الملل، بلکه شالوده ای برای بهبود روابط بین الملل و ابزاری برای درک حقیقت روابط بین انسان های با فرهنگ های مختلف به منظور دستیابی به صلح جهانی می داند.

اپی و وار^۳ (۱۹۹۰) در تحقیقی اکتشافی برای تعیین پارامترها و معیارهایی که از طریق آن ها بتوان اثرات اجتماعی گردشگری را به صورت کمی مشخص کرد، نشان دادند اثرات مثبت اقتصادی گردشگری پررنگ تر از نقش های دیگر آنست و ارتباط گردشگری با صلح را تردید آمیز خواندند.

کیم و کرومپتون^۴ (۱۹۹۰) در مقاله ای با عنوان «نقش گردشگری در اتحاد دو کره و نشان دادند که گردشگری می تواند به اتحاد مجدد دو کره از طریق دو مسیر دیپلماسی کمک کند. مسیر اول از طریق افزایش تماس بین مقامات دولتی و افراد با یکدیگر و مسیر دوم از طریق بالابردن درک بین شهروندان دو کره برای ترویج روابط صلح آمیز فرصت ایجاد می کند.

آبراهام پیزام (۱۹۹۶) بر اساس چهار مطالعه (که بین سال های ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۴ انجام شده) نقش گردشگری را به مثابه عاملی برای تغییر دیدگاه ها بین کشورهای که در طول تاریخ روابط غیر دوستانه ای یکدیگر داشتند بررسی کرد. نتایج نشان داد که تعداد نسبتاً کمی از دیدگاه ها در طول تجربه گردشگری تغییر کرد و اکثریت دیدگاه ها منفی باقی ماند (Etter, 2007).

استفان لیتوین^۵ (۱۹۹۶) در مقاله ای با عنوان «گردشگری: صنعت صلح جهانی؟» گردشگری را عاملی مؤثر برای صلح جهانی نمی داند، بلکه آن را صنعتی می داند که

1- Global Code of Ethics for Tourism

2- D'Amore, L. J.

3- John Ap, Turgut Var

4- Kim and Crompton (1990)

5- Stephen W. Litvin

خود از وجود امنیت و صلح بهره می‌برد. اکسجرالد^۱ (۲۰۰۳) در مقاله‌ای با عنوان «گردشگر: پیام آور صلح؟» به بررسی چالش‌های موجود در کاربرد «مفهوم درک دیگران»^۲ به مثابه گزینه‌ای جایگزین در گردشگری و صلح می‌پردازد و روشن می‌سازد در شرایطی که انسان‌ها در نگرش‌های خود دیگران را فرصتی برای رشد عاطفی خود قرار دهند و ارتباط با دیگران در مسیری بدون خشونت مدیریت شود، گردشگری قادر به مشارکت در توسعه‌ی صلح است.

کیم و پیروکس^۳ در سال ۲۰۰۶ با استفاده از تئوری بازی‌ها توانایی دیپلماسی رسمی (نوع اول) برای ایجاد صلح دو کره را مورد آزمایش قرار دادند و مدارکی یافتند که نشان داد گردشگری می‌تواند نقش مثبتی در این امر بازی کند.

بررسی اثرات گردشگری^۴

اکثر محققین تصدیق می‌کنند که گردشگری از نظر محیطی^۵، اقتصادی - اجتماعی و نتایج سیاسی بسیار حایز اهمیت است (Burns & Novli, 2007). گردشگری پتانسیل قابل توجهی برای ارائه‌ی تصویری مثبت از ملت‌ها، ایجاد زمینه برای روابط مثبت در سطح فردی و دولتی دارد. و از طریق دخالت در فرایند سیاست داخلی بر روابط بین‌الملل تأثیر می‌گذارد (Prideaux, Kim, & Prideaux, 2007: 305). فرانسس پروان^۶ (۱۹۹۸)، معتقد است بسیاری از تشکیلات و عملیات صنعت گردشگری (بسته به دیدگاه اشخاص و آموزه‌های سیاسی) می‌توانند به منزله‌ی وسیله‌ای برای توسعه، نوین‌سازی و پیشرفت و یا به مثابه وابستگی ساختاری و استعمار نو مورد استفاده قرار گیرند. او فهرستی از چگونگی تأثیر روابط بین‌الملل و گردشگری بر هم ارائه داد (Brown, 1998).

1- Askjellerud

2- 'understanding the Others'

3- Kim and Prideaux (2003)

۴- در این پژوهش اساساً بر تعاملات اجتماعی فرهنگی و اقتصادی بین افراد تأکید شده است. به نظر محققین گردشگری، پدیده‌ای اجتماعی در برگیرنده‌ی برخورد مرزهای فرهنگی برای اهداف تجاری، مطالعه، لذت و استراحت است.

۵- در این پژوهش اثرات زیست‌محیطی بررسی نشده است.

6- Frances Brown

جدول ۱. راه‌هایی که گردشگری و روابط بین‌الملل بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند.

روابط بین‌الملل	اثرات مربوط به گردشگری
جنگ/ تعارض	دل‌سردی بازدیدکنندگان در شعاع گسترده، ضربه‌های اقتصادی، ویرانی زیر ساختارهای گردشگری
رقابت اقتصادی	گردشگری گزینه‌ای آسان برای اجرا
تغییرات نرخ ارز/ کاهش ارزش پول/ تورم	حرکت تورگردان‌ها و گردشگرها به سوی کشورهای ارزان
جهانی شدن	تجاری شدن گردشگری یا وارد شدن جوامع دورافتاده در جریان‌های جهانی
رشد/ توسعه/ بازسازی	جایگزین شدن گردشگری به جای کشاورزی در کشورهای کمتر توسعه‌یافته و به جای صنعت در کشورهای توسعه‌یافته
استعمار نو، روابط پیرامون- مرکز	گردشگری عاملی برای همیشگی‌سازی استعمار از طریق وابستگی ساختاری
تجزیه طلب/ مستقل/ تغییرات بنیادی	گردشگران با هدف ضربه به دولت‌ها از نظر مالی
تبلیغ ایدئولوژی/ سبک زندگی	گردشگری به‌عنوان تقویت‌کننده تصویر، به‌طور برجسته از طریق رویدادهای بزرگ
ایجاد دل‌سردی نسبت به ایدئولوژی یا دین	ممنوعیت سفر؛ وضع قوانین شدید مزی
همکاری بین‌المللی	استراتژی‌های بازاریابی منطقه‌ای
بی‌قانونی	هزینه‌های سفر کم/ زیاد؛ خدمات خوب/ بد؛ مشکلات امنیت سفر
حاکمیت و تسلط	استفاده از گردشگری به‌عنوان ابزاری برای ایجاد تنش‌های مرزی و گسترش قدرت
جریان‌های افراد در مرزها	امکان ادغام منطقه‌ای؛ کمک‌های منطقه‌ای
جریان‌های ارزی در مرزها	تأثیر بر تراز پرداخت‌ها
سرمایه‌گذاری داخلی/ خارجی در مقصدها	ایجاد سازمان‌های قدرت جدید؛ افزایش جاذبه‌ها
اثر نمایشی	تغییرات اجتماعی مدیریت شده و نشده
تحمیل یا حذف ویزا	تأثیر بر روابط کشورها
مشاهده تعداد زیاد گردشگر	وجود پتانسیل برای ایجاد ناراضی‌ها

(Brown, 1998)

گردشگری، دموکراسی و مشارکت

دموکراسی حکومت جمعی‌ای است که در آن اعضای اجتماع به‌طور مستقیم یا غیر مستقیم در گرفتن تصمیم‌هایی که به همه‌ی آنها مربوط می‌شود شرکت دارند یا می‌توانند شرکت داشته باشند. قوام دموکراسی به مشارکت است - مشارکت افراد جامعه در گرفتن تصمیم‌هایی که در وضع ایشان تأثیر می‌گذارد (کوهن، ۱۳۷۳). مفهوم اصلی مشارکت در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی توسعه، فراتر از یک حق سیاسی برای رأی دادن در انتخابات است (Tosun, 2005: 334). رابطه دموکراسی و گردشگری به چند دهه پیش باز می‌گردد. زمانی که بر حق داشتن اوقات فراغت کارگران تأکید شد و این حق در سازمان‌های ملی اروپایی به رسمیت شناخته شد (Richter, 2007: 8). در دهه‌ی ۹۰ میلادی، دموکراسی به شکل غربی آن جایگزین حکومت‌های خودکامه در بلوک شرقی شد. این تغییرات در گردشگری کشورها نیز اثراتی بر جای گذاشت (الوانی و پیروز بخت، ۱۳۸۵: ۱۹۸). حاصل تجربیات مشارکتی در زندگی اجتماعی،

اقتصادی و سیاسی جوامع غربی آغاز نوینی در روی آوری به مشارکت جامعه در فرایند برنامه‌ریزی گردشگری^۱ (CPTDP) شد (Tosun, 2005: 333).

گردشگری، دموکراسی و حقوق بشر

سازمان گردشگری و سفر ایالات متحده سال‌هاست از تکیه کلام «سفر: آزادی مطلق» استفاده می‌کند. در موافقت‌نامه هلسینکی سفر اساس حقوق بشر و یکی از راه‌های اساسی برای ارزیابی و اطمینان از وجود آزادی و جابجایی شناخته شده است. درجه‌ی دموکراسی تا اندازه‌ای با حق سفر به خارج اندازه‌گیری می‌شود (Richter, 2007: 5).
اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر در دو ماده از حق سفر حمایت می‌کند:
ماده‌ی (۲) ۱۳: هر کسی حق ترک کشور به همراه اموالش و بازگشت به کشور خود را دارد.

ماده‌ی ۲۴: هر کس حق استراحت و فراغت و تفریح دارد و به‌خصوص به محدودیت معقول ساعات کار و مرخصی‌های ادواری با اخذ حقوق ذیحق است (UN, 1948).

گردشگری، دموکراسی و برابری

برابری به این مفهوم که همه‌ی انسان‌ها ارزش یکسانی دارند و باید با همه به شیوه‌ای برابر رفتار کرد، از اصول اساسی دموکراسی است (بشیریه، ۱۳۸۲: ۲۵۹). شارپلی معتقد است که توسعه‌ی گردشگری موجب افزایش نقش زنان در جوامع سنتی و دورافتاده می‌شود. دست کم در برخی کشورها و بعضی مناطق که زنان می‌توانند از قیود سنتی رها شوند، مشاغلی که در اثر گردشگری به آنها عرضه می‌شود، ویژگی و اثر آزادکنندگی دارد (میرزایی، ۱۳۸۸: ۵۹). در استرالیا تقریباً ۵۸٪، در ایتالیا ۵۰٪ و در دانمارک ۶۲٪ از شاغلین این بخش را زنان تشکیل می‌دهند (قویدل، ۱۳۸۳: ۶۰). یافته‌های حاصل از گزارش جهانی زنان در گردشگری^۲ ۲۰۱۰ نشان می‌دهد، بخش عظیمی از گردشگری جهانی را زنان تشکیل می‌دهند و این صنعت ارائه‌کننده‌ی گستره‌ی عظیمی از فرصت‌ها برای توانمندسازی اقتصادی زنان است (UN Women, 2010). اچینوس^۳ به اهمیت درآمد به‌دست آمده از طریق گردشگری در توانمندسازی

1- Community Participation In The Tourism Development Process

2- Global Report on Women in Tourism 2010

3- Scheyven

اجتماعی و روانی زنان اشاره می‌کند. این تجارب باعث بالا رفتن اعتماد به نفس آنان و تغییر در شیوه‌ی زندگی زنان می‌شود (Scheyvens, 2002).

گردشگری و توسعه‌ی اقتصاد

این استدلال سنتی که توسعه راه را برای دموکراسی هموار می‌سازد، نخستین بار به وسیله‌ی «سیمور مارتین لیپست» (۱۹۵۰) و سپس توسط دیگران (روشمایر و همکاران، ۱۹۹۲؛ دایاموند، ۱۹۹۲؛ لیپست و همکاران، ۱۹۹۳) مطرح شد (لفت ویچ، ۱۳۷۸: ۶۳). لیپست بیان می‌کند که توسعه‌ی اقتصادی موجب توسعه‌ی آموزش، ایجاد سطح بالای سواد، گسترش شهرنشینی، تقویت رسانه‌های جمعی و تلطیف منازعات سیاسی می‌شود و تحقق این شرایط تحقق دموکراسی را در پی خواهد داشت (داوز و لیپست، ۱۳۷۳). هانتینگتون سطح بالای توسعه‌ی اقتصادی را سبب بروز رفتارهای مدنی در حمایت از دموکراسی می‌داند (هانتینگتون، ۱۳۷۳). صنعت گردشگری به مثابه‌ی یکی از منابع ایجاد اشتغال^۱ و خلق درآمد در سطح ملی می‌تواند رهیافتی برای توسعه‌ی اقتصادی در قلمرو ملی باشد (Oppermann, 1996: 62). لاندبرگ در زمینه‌ی نقش گردشگری در اشتغال می‌نویسد: «اگر منطقه‌ی مورد بررسی جهت توسعه‌ی گردشگری دارای میزان بیکاری بالایی باشد، مزایای گردشگری آشکارتر خواهد شد.» (لاندبرگ، کریشنامورتی و استاونگا، ۱۳۸۳: ۸۳). درآمد حاصل از گردشگری هرچند ممکن است از درآمد به دست آمده از سایر منابع کمتر باشد، اما بهترین گزینه‌ی ممکن در شرایط موجود خواهد بود؛ چرا که ضمن افزایش درآمدهای مالیاتی، بیکاری را کاهش می‌دهد و بر کیفیت زندگی شهروندان خواهد افزود. گردشگری را در اصطلاح اقتصادی، صادرات نامرئی محصولات و خدمات می‌نامند، زیرا در حالی که اثر اقتصادی آن در تراز پرداخت‌های کشور مشهود است، درآمدهای ناشی از آن در حساب‌های ملی به صورت مستقل معلوم نیست (بول، ۱۳۷۹). گردشگری با ایجاد تغییر تدریجی در اشتغال (مستقیم، غیر مستقیم و القایی) و مخارج جامعه‌ی میزبان از طریق توسعه‌ی اقتصاد محلی می‌تواند به منزله‌ی پتانسیلی برای کاهش فقر (Wilde, 2006) و افزایش

۱- از سال ۲۰۰۱ بخش هتل، مهمانپذیری و گردشگری به طور تخمینی ۶۰ میلیون نفر را در سراسر جهان استخدام کرده است، که این شامل ۳٪ از نیروی کار جهانی و ۶٪ از نیروی کار اروپا است. (Autino & Collins, 2010: 1555)

سطح استانداردهای زندگی در طولانی‌مدت در نظر گرفته شود (Dimoska, 2008: 173). شناخت بنیان و اشکال فقر، کلید اساسی در کاهش خشونت ساختاری^۱ است (Satani, 2004: 50). توسعه اقتصادی به‌ویژه وقتی با کمک به کاهش ناداری در جوامع محلی باشد، باعث کمک به تشویق و گسترش فرهنگ صلح و آرامش می‌شود (Haessly, 2010: 13). سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۲ در چشم‌انداز سرمایه‌گذاری بین‌المللی سال ۲۰۰۷^۳ ارتباط بین سرمایه‌گذاری خارجی و امنیت ملی را این‌گونه شرح می‌دهد: ۱- منافع بالقوه‌ی اقتصادی سرمایه‌گذاری خارجی به امنیت ملی کمک می‌کند. ۲- تعهد در گشایش بین‌المللی در صنایع خاص به خودی خود می‌تواند عامل اتخاذ سیاست‌هایی شود که به ثبات منطقه‌ای و بین‌المللی منجر شود. ۳- مالکیت خارجی شرکت‌ها ممکن است، عامل به‌وجود آمدن مشارکت‌هایی شود که به اقدامات تسهیل‌کننده امنیت ملی بیانجامد (OECD, 2007). علاوه بر حفظ سرمایه‌ها، وجود دائمی تعدادی تبعه‌ی کشور سرمایه‌گذار در کشور مقصد نیز یکی از دلایل حفظ امنیت است (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۶: ۷۳-۷۴). اقتصاددانان لیبرال چون آدام اسمیت و جان استوارت میل استدلال می‌کنند که رقابت اقتصادی آزاد زمینه‌ی صلح و آرامش را فراهم می‌آورد و در تجارت ملاحظات سیاسی و ایدئولوژیک جای خود را به ملاحظات عملی می‌دهند (بشیری، ۱۳۸۲: ۲۲۵-۲۲۶).

گردشگری عاملی برای نزدیکی فرهنگ‌ها

گردشگری ابزاری است برای نزدیکی فرهنگ‌ها (Litvin, 2000, Higgins-Desbiolles, 2006 Kelly, 2006, Kim & Crompton, 1990, D'Amore, 1988). جهانگردی فرصتی برای آموزش افراد درباره‌ی فرهنگ‌ها و محیط‌های دیگر به‌علاوه میراث ملی خودی و اغلب تفاوت‌های سیاسی و ایدئولوژی فریبنده و کاهش نگرش‌های متعصبانه؛ یعنی، رسیدن به تعامل و ارتباطات میان فرهنگی را فراهم می‌کند (ضرغام بروجنی، ۱۳۸۹: ۶۰). مونیر بوشناکی^۴ در اجتماع جهانی فرهنگ‌ها در سال

۱- خشونت ساختاری شامل مشارکت در سیاست‌ها و رویه‌های تبعیض آمیزی است که آزادی انسان‌ها، آزادی‌های مذهبی، دسترسی به فرصت‌های آموزش و اشتغال، شرکت در بحث‌های آزاد، یا مسافرت آزادانه را محدود می‌کند. امثال این سیاست‌ها و رویه‌ها کیفیت زندگی کسانی را که تحت تأثیر این رویه‌ها قرار گرفته‌اند تهدید می‌کند یا کاهش می‌دهد (Haessly, 2010: 3)

2- Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)

3- International Investment Perspectives 2007

4- Mounir Bouchenaki

۲۰۰۴ بر نقش گردشگری در ایجاد مکان‌هایی برای بیان و هویداسازی فرهنگ‌ها تأکید می‌کند، که نتیجه‌ی آن شکلی از گفتگوی بین فرهنگی است، که منجر به صلح و تسهیل روند توسعه‌ی پایدار می‌شود (Robinson & Picard, 2006). گردشگری به دلیل تفاوت در فرهنگ‌ها، اخلاق و مذاهب، ارزش‌ها، سبک زندگی، زبان و سطوح رفاه می‌تواند به عنوان عاملی در ایجاد برخوردهای فرهنگی ظاهر شود (Satani, 2004: 22-23). از بین بردن تصویرهای غلط و دادن فرصتی به افراد برای آشنا شدن با انسان‌هایی از فرهنگ‌های متفاوت به اجتناب از این تعارضات و گسترش صلح کمک می‌کند (Jimenez & Kloezeb, 2008: 6). گردشگری با درهم‌آمیزی موزون فرهنگ‌ها از طریق درک آداب و رسوم جوامع میزبان، سبک زندگی و محیط منجر به افزایش احترام به فرهنگ جامعه‌ی میزبان می‌شود (Sarkar & George, 2010).

گردشگری عاملی برای ارتقای سطح آموزش

تحصیلات و آموزش پایه و اساس توسعه‌ی منابع انسانی در حوزه‌ی گردشگری است. امروزه توسعه‌ی صنعت گردشگری در گرو ارائه‌ی خدمات با کیفیت و رضایتمندی مشتریان از مقصد است (Allen, Edgell, Smith, & Swanson, 2008). آلموند و وربا (۱۹۸۹) آموزش را عاملی تعیین‌کننده برای ارتقای فرهنگ مدنی و مشارکت در سیاست‌های دموکراتیک می‌دانند (Glaeser, Ponzetto, & Shleifer, 2006). آموزش از دو طریق باعث گسترش دموکراسی می‌شود: اول قادر است فرهنگ دموکراسی را توسعه دهد و منجر به شکوفایی و رونق دموکراسی شود، دوم، منجر به ایجاد تفکری برای توسعه‌ی سیاسی می‌شود. لیپست مشهورترین پژوهشگری است که بر نقش آموزش همچون رشد اقتصادی در ترویج توسعه‌ی سیاسی به طور کلی و دموکراسی به طور خاص تأکید می‌کند (Acemoglu, Johnson, Robinson, & Yared, 2005: 1). از دید او آموزش باعث تعمیق دیدگاه‌های انسان، درک بهتر تغییرات و نیازها، محدود کردن انسان‌ها در طرفداری از دیدگاه‌های افراطی و تعالیم یک‌سونگر می‌شود و همچنین ظرفیت انسان‌ها را برای داشتن یک انتخاب عقلایی بالا می‌برد (Lipset, 1959: 79).

گردشگری و صلح

صلح مفهومی ذهنی و واژه‌ای ناملموس است و نه تنها به صلح و آشتی در بین ملت‌ها، بلکه به برقراری صلح میان گروه‌ها یا جوامع، افراد و انسان‌ها و طبیعت اشاره می‌کند (Sarkar & George, 2010: 27). جان گالتانگ این دیدگاه را توسعه داده و صلح را به دو بخش تقسیم کرده است: صلح منفی و صلح مثبت. صلح منفی شرایطی است که درگیری فیزیکی وجود ندارد، ولی امکان دارد دشمنی و خصومت بین گروه‌ها و احزاب وجود داشته باشد. صلح مثبت به شرایطی گفته می‌شود که دولت‌ها برای رسیدن به مزایای متقابل، همکاری می‌کنند؛ و بر وجود هماهنگی، تساوی و عدالت در درون جوامع تأکید می‌شود (Brand-Jacobsen, 2002). صلح مثبت با عنوان نبود خشونت ساختاری نیز تعریف می‌شود (Haessly, 2010: 3). موفورث^۱ اعتقاد دارد که گردشگری تا حد زیادی تحت تأثیر جنگ، تروریسم و آشوب قرار دارد، ولی در کوتاه مدت گردشگرها اغلب به رویدادهای مخاطره‌آمیز واکنش نشان می‌دهند و به راحتی مقصد خود را در صورت نبود آرامش تغییر می‌دهند (Satani, 2004). گردشگری ضرورتاً در صلح مشارکت نمی‌کند، ولی دارای پتانسیل زیادی برای انجام این امر از راه‌های مختلف است. (van der Hoek & Dhuyvetter, 2010: xiv). بر اساس گزارش (US Homeland Security (2008) گردشگری دری است به سوی جهان، ابزاری برای دیپلماسی عمومی و توسعه‌ی بین‌الملل و پاسخ قدرتمندی برای چالش‌های جهانی و تروریسم می‌باشد. (Moufakkir & Kelly, 2010: xxi) گردشگری، پیام‌آور دوستی و تفاهم بین مردمان جوامع مختلف است و موجب پیوند آنان با یکدیگر می‌شود. (Inskeep, 1991: 124). بر اساس نظر ربو^۲ (۲۰۰۳) گردشگری توانایی ظاهراً شدن به مثابه ابزاری برای صلح جهانی را دارد (Sarkar & George, 2010: 28).

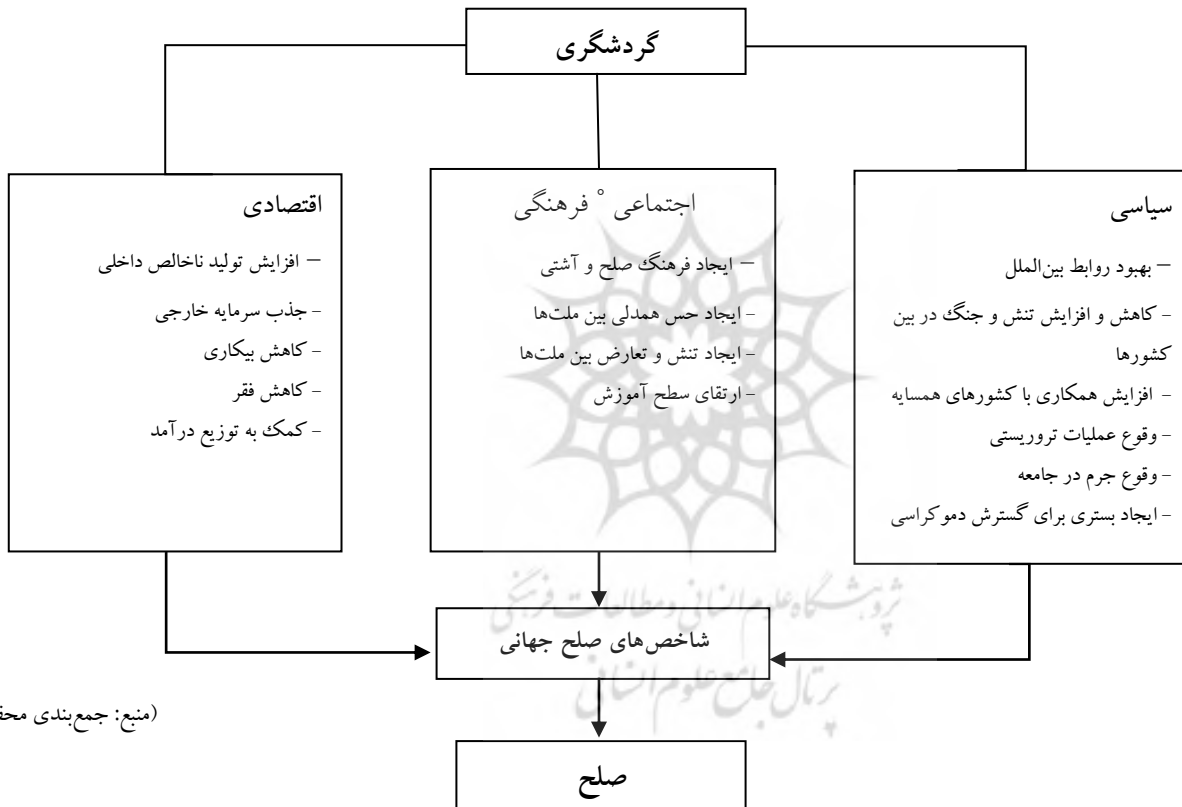
الگوی مفهومی

به منظور تعیین چارچوب مفهومی این تحقیق، اثرات گردشگری بر صلح جهانی در سه حوزه اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و سیاسی در قالب الگوی زیر بررسی شده است.

1- Mowforth

2- Rabu

شکل ۲. الگوی مفهومی مطالعه‌ی اثرات گردشگری بر شاخص‌های صلح جهانی

(منبع: جمع‌بندی محقق)

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر شیوه‌ی گردآوری و تحلیل اطلاعات توصیفی - پیمایشی است. بدین صورت که ابتدا منابع موجود در ادبیات مورد مطالعه قرار گرفت و شناخت اولیه‌ای از ابعاد و متغیرهای موضوع، حاصل و شاخص‌های جهانی صلح استخراج شد. سپس از طریق مصاحبه از افراد خبره^۱ خواسته شد با بررسی شاخص‌های جهانی صلح، شاخص‌هایی را که گردشگری دارای پتانسیل تأثیرگذاری بر آنها است، تعیین کنند. موارد استخراج‌شده (از طریق پرسشنامه^۲) به قضاوت خبرگان و متخصصان گردشگری گذاشته شد تا شدت اثرگذاری^۳ گردشگری بر هر یک از شاخص‌ها سنجیده شود. روایی پرسشنامه مورد تأیید کارشناسان و متخصصان قرار گرفت. پایایی پرسشنامه نیز از روش آلفای کرونباخ، مساوی ۰/۸۳ برآورد شد و تأیید شد. در انتها با وزن‌دهی^۴ به هر یک از شاخص‌های موجود و با توجه به شدت اثرگذاری گردشگری بر روی هر یک از شاخص‌ها میزان تأثیر گردشگری بر صلح جهانی بررسی شد.

شاخص‌های صلح جهانی

GPI سنجشی عددی برای نشان دادن اینست که آیا یک کشور درون خود و با دیگر کشورها در صلح است یا خیر. این سنجش عددی مبنایی اساسی برای بررسی فقدان و یا وجود پتانسیل برقراری صلح طراحی می‌کند و نشان می‌دهد که آیا معیارهای اقتصادی و اجتماعی با برقراری و یا عدم برقراری صلح همبستگی آماری نشان می‌دهند یا نه (GPI, 2010: 39). شکل زیر شاخص‌های صلح جهانی را در ۱۰ گروه همراه با ضریب همبستگی و نمره‌های اختصاصی به هر یک را نشان می‌دهد:

۱ - نمونه آماری این پژوهش ۴۴ نفر از متخصصین و خبرگان گردشگری بودند که به روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. از مجموع ۴۴ پاسخگو، ۶۸٪ آنها دارای تحصیلات کارشناسی، ۷۲٪ از آنها دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و ۲۰٪ از آنها دارای تحصیلات در مقطع دکتری بوده‌اند. ۱۸٪ از پاسخگویان، شاغلین اماکن اقامتی، ۱۱٪ از پاسخگویان شاغلین سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و ۷۰٪ از پاسخگویان در حوزه‌ی دانشگاهی و پژوهشی مشغول به کار بودند.

۲ - پرسشنامه از طریق مصاحبه حضوری و در صورت عدم دسترسی از طریق پست الکترونیک ارسال شد.

۳ - میزان اثرگذاری با عددی بین ۰ تا ۵ تعیین شد. ۰ بی‌تأثیر و ۵ دارای تأثیر بسیار زیاد.

۴ - وزن‌دهی بر اساس میزان همبستگی هر یک از شاخص‌ها با صلح جهانی صورت گرفته است (GPI, 2010:39) به هر یک از شاخص‌ها وزنی بین ۱۰- تا ۱۰ داده شده.

جدول ۳. شاخص‌های صلح جهانی و میزان همبستگی شاخص‌ها با صلح جهانی

شماره	شرح شاخص‌ها	صلح خارجی	صلح داخلی	جمع رتبه ^۱	جمع نمره
۱	سنجش تداوم تنش و جنگ در سطوح داخلی و بین‌الملل				
۱	تعداد جنگ‌ها و تنش‌های داخلی و خارجی	۰/۵۷	۰/۱۱	۰/۲۳	۰/۲۷
۲	تخمین تعداد کشته‌ها در جنگ‌های سازمان‌دهی شده (خارجی)	۰/۴۰	۰/۰۵	۰/۱۲	۰/۱۷
۳	تعداد کشته‌ها در جنگ‌های سازمان‌دهی شده (داخلی)	۰/۴۰	۰/۶۳	۰/۵۶	۰/۶۶
۴	شدت جنگ سازمان‌دهی شده (داخلی)	۰/۴۳	۰/۸۳	۰/۸۱	۰/۸۴
۵	روابط با کشورهای همسایه	۰/۷۰	۰/۵۴	۰/۶۶	۰/۶۸
۲	سنجش امنیت در کشورها				
۶	میزان جرم مشاهده شده در جامعه	۰/۲۲	۰/۷۸	۰/۷۳	۰/۷۳
۷	تعداد مهاجران و پناهندگان به عنوان درصدی از جمعیت	۰/۴۷	۰/۳۷	۰/۳۵	۰/۴۷
۸	ناپایداری سیاسی	۰/۲۸	۰/۷۵	۰/۷۶	۰/۷۳
۹	احترام به حقوق بشر	۰/۴۱	۰/۸۴	۰/۸۳	۰/۸۵
۱۰	پتانسیل برای عملیات تروریستی	۰/۳۵	۰/۵۹	۰/۵۸	۰/۶۱
۱۱	تعداد نیروهای امنیتی و پلیس در هر ۱۰۰ هزار نفر	۰/۰۸	۰/۰۶	۰/۰۸	۰/۰۷
۱۲	تعداد خودکشی‌ها در هر ۱۰۰ هزار نفر	-۰/۰۳	۰/۷۴	۰/۶۴	۰/۶۲
۱۳	تعداد زندانی‌ها در هر ۱۰۰ هزار نفر	۰/۲۱	۰/۰۶	۰/۱۳	۰/۱۲
۱۴	احتمال وقوع جرم	۰/۱۳	۰/۷۲	۰/۶۷	۰/۶۵
۱۵	شدت جرم‌های انجام شده	-۰/۰۴	۰/۷۶	۰/۶۷	۰/۶۳
۳	سنجش نظامی‌گری				
۱۶	هزینه‌های نظامی به عنوان درصدی از GDP	۰/۵۱	۰/۲۹	۰/۳۴	۰/۴۱
۱۷	میزان سهولت دسترسی به سلاح‌های نظامی و اسلحه سبک	۰/۱۷	۰/۸۰	۰/۷۳	۰/۷۳
۱۸	میزان واردات جنگ‌افزارهای نظامی (غیر اتمی) در هر ۱۰۰ هزار نفر	۰/۲۱	-۰/۱۶	-۰/۱۲	-۰/۰۷
۱۹	تعداد خودکشی‌ها در هر ۱۰۰ هزار نفر	۰/۵۱	۰/۲۹	۰/۳۴	۰/۴۱
۲۰	تعداد پرسنل خدمات نظامی در هر ۱۰۰ هزار نفر	۰/۵۱	۰/۱۰	۰/۲۰	۰/۲۵
۲۱	میزان وجوه مالی برای مأموریت‌های صلح آمیز UN	۰/۰۴	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۲۰
۲۲	وزن تجمعی تعداد جنگ‌افزارهای نظامی در هر ۱۰۰ هزار نفر	۰/۴۴	-۰/۲۱	-۰/۰۵	-۰/۰۴
۲۳	میزان صادرات جنگ‌افزارهای نظامی (غیر اتمی) در هر ۱۰۰ هزار نفر	۰/۲۹	-۰/۱۷	-۰/۰۹	-۰/۰۵
۲۴	میزان مهارت و توانایی‌های نظامی	۰/۴۲	-۰/۲۱	-۰/۰۶	-۰/۰۵
۴	دموکراسی و شفافیت				
۲۵	برگزاری فرایند انتخابات	-۰/۱۶	-۰/۳۸	-۰/۳۸	۰-۰/۳۸
۲۶	دولت روی کار	-۰/۳۹	-۰/۶۴	-۰/۶۳	-۰/۶۴
۲۷	مشارکت سیاسی	-۰/۱۲	-۰/۵۰	-۰/۴۷	-۰/۴۶
۲۸	فرهنگ سیاسی	-۰/۱۹	-۰/۶۷	-۰/۶۳	-۰/۶۳
۲۹	آزادی مدنی	-۰/۲۶	-۰/۴۸	-۰/۴۹	-۰/۴۹
۳۰	رشوه و فساد	-۰/۱۲	-۰/۷۸	-۰/۷۵	-۰/۷۰
۳۱	حضور زنان در پارلمان	-۰/۲۴	-۰/۳۹	-۰/۳۴	-۰/۳۲
۳۲	نابرابری جنسی	-۰/۲۱	-۰/۳۹	-۰/۴۱	-۰/۴۱
۳۳	آزادی مطبوعات	۰/۲۷	۰/۵۱	۰/۵۲	۰/۵۲

۱- منظور از جمع رتبه و نمره، میانگین مجموع میزان همبستگی هر یک از شاخص‌ها با صلح جهانی است که توسط سازمان‌ها و ارگان‌های جهانی (در زمینه‌ی اقتصادی، اجتماعی و سیاسی) به هر یک از شاخص‌ها اختصاص داده شده است.

توسعه‌ی اقتصادی صنعت گردشگری در... ۳۹

شماره	شرح شاخص‌ها	صلح خارجی	صلح داخلی	جمع رتبه ^۱	جمع نمره
۵	بازبودن بین‌المللی				
۳۴	صادرات + واردات به عنوان درصدی از GDP	-۰/۰۱	-۰/۰۹	-۰/۱۰	-۰/۰۸
۳۵	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به عنوان درصدی از GDP	-۰/۱۳	-۰/۱۱	-۰/۱۴	-۰/۱۳
۳۶	تعداد بازدیدکنندگان (توریست‌ها + بازدیدکنندگان یک روزه)	-۰/۰۵	-۰/۴۸	-۰/۴۵	-۰/۴۳
۳۷	مهاجرت خالص به عنوان درصدی از جمعیت کل	-۰/۰۱	-۰/۲۹	-۰/۳۲	-۰/۲۵
۶	ویژگی‌های جمعیت شناختی				
۳۸	مردهای بین ۱۵-۳۴ سال به عنوان درصدی از جمعیت بالغ	-۰/۰۹	۰/۵۳	۰/۴۵	۰/۴۲
۳۹	نسبت جمعیت مردان به زنان	۰/۰۳	-۰/۱۰	-۰/۰۹	-۰/۰۸
۷	موقعیت منطقه‌ای و بین‌المللی				
۴۰	وسعت اتحاد منطقه‌ای	۰/۲۹	۰/۶۲	۰/۶۲	۰/۶۲
۸	آموزش				
۴۱	مخارج جاری آموزش به عنوان درصدی از GDP	-۰/۱۱	-۰/۱۷	-۰/۱۸	-۰/۱۸
۴۲	نسبت افراد ثبت نام کرده در در مقطع ابتدایی	-۰/۰۹	-۰/۴۹	-۰/۳۹	-۰/۴۵
۴۳	نسبت افراد ثبت نام کرده در در مقطع راهنمایی	۰/۱۱	-۰/۶۱	-۰/۴۸	-۰/۴۹
۴۴	نسبت افراد ثبت نام کرده در در مقطع دبیرستان	۰/۰۹	-۰/۵۵	-۰/۴۷	-۰/۴۵
۴۵	میانگین سالهای آموزش	-۰/۰۴	-۰/۶۶	-۰/۵۷	-۰/۵۸
۴۶	نرخ با سوادی به عنوان درصدی از جمعیت بالای ۱۵ سال	-۰/۰۴	-۰/۵۱	-۰/۴۱	-۰/۴۵
۹	فرهنگ				
۴۷	دشمنی با خارجی‌ها/ مالکیت خصوصی	۰/۲۰	۰/۶۱	۰/۵۸	۰/۵۹
۴۸	اهمیت مذهب در زندگی ملی	۰/۱۵	۰/۵۱	۰/۴۹	۰/۴۸
۴۹	تمایل به جنگ	۰/۴۷	۰/۳۰	۰/۴۱	۰/۴۰
۱۰	رفاه اقتصادی				
۵۰	GDP اسمی بر اساس قدرت خرید	۰/۱۵	-۰/۱۱	-۰/۰۴	-۰/۰۵
۵۱	GDP اسمی بر اساس قیمت بازاری	۰/۱۳	-۰/۱۷	-۰/۱۰	-۰/۱۱
۵۲	GDP سرانه	-۰/۰۶	-۰/۶۴	-۰/۶۱	-۰/۵۷
۵۳	ضریب جینی	-۰/۱۹	۰/۴۵	۰/۳۶	۰/۳۲
۵۴	نرخ بیکاری	۰/۱۰	۰/۱۸	۰/۱۵	۰/۱۸
۵۵	امید به زندگی	۰/۰۴	-۰/۶۲	-۰/۵۲	-۰/۵۲
۵۶	نرخ مرگ و میر نوزادان	۰/۰۲	۰/۶۲	۰/۵۱	۰/۵۳

(GPI, 2010: 39)

شاخص‌های منتخب و نحوه‌ی سنجش

بر اساس نظر کارشناسان و استادان از بین شاخص‌های جهانی صلح ۱۹ شاخص زیر تعیین‌کننده تشخیص داده شد. در جدول زیر نحوه‌ی پاسخگویی به سؤالات تحقیق با استفاده از شاخص‌های منتخب و میزان وزن اختصاصی به هر یک از شاخص‌ها نشان داده شده است.

جدول ۴. شاخص‌های منتخب مرتبط با پرسش‌های تحقیق و وزن هر یک

شماره	سوالات تحقیق	شاخص‌های منتخب	وزن	نحوه سنجش
۱	آیا توسعه گردشگری در ایجاد رابطه با کشورهای همسایه یاری می‌رساند؟	رابطه با کشورهای همسایه	۷	۱. تأثیر توسعه گردشگری بر ایجاد روابط مثبت با کشورهای همسایه
۲	آیا توسعه گردشگری به گسترش امنیت در کشورها یاری می‌رساند؟	میزان جرم مشاهده شده در جامعه	-۸	۱. تأثیر توسعه گردشگری بر میزان جرم مشاهده شده در جامعه
۳		میزان احترام به حقوق بشر	۹	۲. تأثیر توسعه گردشگری بر احتمال وقوع جرم
۴		پتانسیل برای عملیات تروریستی	-۷	۳. تأثیر توسعه گردشگری در شدت جرم‌های انجام شده
۵		شدت جرم‌های انجام شده	-۷	۴. تأثیر توسعه گردشگری در افزایش عملیات تروریستی
۶		احتمال وقوع جرم	-۷	۵. تأثیر توسعه گردشگری در افزایش حق سفر به عنوان بخشی از حقوق بشر
۷	آیا توسعه گردشگری به گسترش دموکراسی یاری می‌رساند؟	مشارکت سیاسی	۵	۱. تأثیر توسعه گردشگری در ایجاد فضایی برای تشویق مشارکت‌های مردمی در فرایند برقراری جامعه مدنی
۸		حضور زنان در پارلمان	۴	۲. تأثیر توسعه گردشگری در ایجاد فضای مناسب برای حضور زنان
۹		برابری جنسی	۵	۳. تأثیر توسعه گردشگری در ایجاد فرصت‌های برابر برای زنان و مردان
۱۰		آزادی مدنی	۶	۴. تأثیر توسعه گردشگری در افزایش آزادی‌های مدنی
۱۱	آیا توسعه گردشگری برد افزایش گشودگی بین‌المللی یاری می‌رساند؟	سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به عنوان درصدی از GDP	۲	۱. تأثیر توسعه گردشگری در افزایش جذب سرمایه‌گذاری خارجی
۱۲	تعداد بازدیدکنندگان (گردشگرها + بازدیدکنندگان یک روزه)	۵	۲. تأثیر توسعه گردشگری بر افزایش تعداد بازدیدکنندگان یک کشور	
۱۳	آیا توسعه گردشگری به بهبود موقعیت منطقه و بین‌المللی یاری می‌رساند؟	وسعت اتحاد منطقه‌ای	۷	۱. تأثیر توسعه گردشگری در افزایش همکاری بین سازمان‌های بین‌المللی
۱۴	آیا توسعه گردشگری به ارتقاء سطح آموزش یاری می‌رساند؟	آموزش	۶	۱. تأثیر توسعه گردشگری در ایجاد بستری برای ارتقای سطح آموزش در مقصدها
۱۵	آیا توسعه گردشگری به ایجاد فرهنگ صلح و آشتی یاری می‌رساند؟	دشمنی با خارجی‌ها/مالکیت خصوصی	۶	۱. تأثیر توسعه گردشگری در کاهش تنش و جنگ بین کشورها
۱۶	تمایل به جنگ	۵	۲. تأثیر توسعه گردشگری در افزایش تنش	

شماره	سوالات تحقیق	شاخص‌های منتخب	وزن	نحوه سنجش
				و جنگ بین کشورها ۳. تأثیر توسعه گردشگری در ایجاد حس دوستی با ملت‌ها
۱۷	آیا توسعه گردشگری به ارتقای رفاه مادی یاری می‌رساند؟	GDP سرانه	۶	۱. تأثیر توسعه گردشگری در افزایش GDP ^۱ کشورها
۱۸		ضریب جینی	۴	
۱۹		نرخ بیکاری	۲	۲. تأثیر توسعه گردشگری در کمک به توزیع درآمد در داخل یک کشور
				۳. تأثیر توسعه گردشگری در کمک به توزیع درآمد در بین کشورها
				۴. تأثیر توسعه گردشگری در کاهش فقر اقتصادی
			۵. تأثیر توسعه گردشگری در کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال	

(منبع: یافته‌های تحقیق)

روش تجزیه تحلیل داده‌ها

به‌منظور انطباق نمونه انتخاب‌شده با شرایط عمومی جامعه از تحلیل اکتشافی داده‌ها (به‌ویژه در مورد متغیرهای جمعیت شناختی) استفاده شد. برای پاسخ به پرسش‌های مطرح شده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف: برای تشخیص نرمالیتی شاخص‌ها و متغیرها، آزمون t- استیودنت تک‌نمونه‌ای و ویلکاکسون یک‌طرفه: برای تشخیص میزان اهمیت شاخص‌ها و متغیرها، آزمون فریدمن: برای اولویت‌بندی شاخص‌ها استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

میانگین نظرات پاسخ دهندگان در مورد شدت اثرات توسعه گردشگری بر شاخص‌های صلح جهانی

در جدول زیر نتایج حاصل از شدت اثر توسعه گردشگری بر شاخص‌های جهانی صلح بدون در نظر گرفتن وزن‌های اختصاص داده شده اولویت‌بندی شده است.

جدول ۵. اولویت‌بندی اثرات توسعه گردشگری بر شاخص‌های جهانی صلح

شماره	اولویت بندی اثرات توسعه گردشگری بر شاخص های جهانی صلح	میانگین
۱	تأثیر توسعه گردشگری در افزایش تولید ناخالص داخلی کشورها	۴/۵۲
۲	تأثیر توسعه گردشگری بر افزایش تعداد بازدیدکنندگان یک کشور	۴/۴۳
۳	تأثیر توسعه گردشگری بر کاهش دشمنی با خارجی ها (افزایش حس همدمی)	۴/۴۳
۴	تأثیر توسعه گردشگری در کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال	۴/۳۶
۵	تأثیر توسعه گردشگری بر ایجاد روابط مثبت با کشورهای همسایه	۴/۳۴
۶	تأثیر توسعه گردشگری در افزایش جذب سرمایه گذاری خارجی	۴/۱۶
۷	تأثیر توسعه گردشگری در ایجاد بستری برای ارتقای سطح آموزش در مقصدها	۳/۹۳
۸	تأثیر توسعه گردشگری در ایجاد فضای مناسب برای حضور زنان	۳/۹۱
۹	تأثیر توسعه گردشگری در کاهش ضریب جینی	۳/۸۳
۱۰	تأثیر توسعه گردشگری در افزایش همکاری بین سازمان های بین المللی	۳/۸
۱۱	تأثیر توسعه گردشگری در ایجاد فرصت های برابر برای زنان و مردان	۳/۷۷
۱۲	تأثیر توسعه گردشگری در افزایش حق سفر به عنوان بخشی از حقوق بشر	۳/۶۸
۱۳	تأثیر توسعه گردشگری در افزایش آزادی های مدنی	۳/۶۸
۱۴	تأثیر توسعه گردشگری در ایجاد فضایی برای تشویق مشارکت های مردمی در فرایند برقراری جامعه مدنی	۳/۶۴
۱۵	تأثیر توسعه گردشگری در کاهش تمایل به جنگ بین کشورها	۱/۲۶
۱۶	تأثیر توسعه گردشگری در شدت جرم های انجام شده	-۱/۸۹
۱۷	تأثیر توسعه گردشگری در افزایش عملیات تروریستی	-۲/۱۴
۱۸	تأثیر توسعه گردشگری بر میزان جرم مشاهده شده در جامعه	-۲/۳۶
۱۹	تأثیر توسعه گردشگری بر احتمال وقوع جرم	-۲/۳۶

(منبع: یافته های تحقیق)

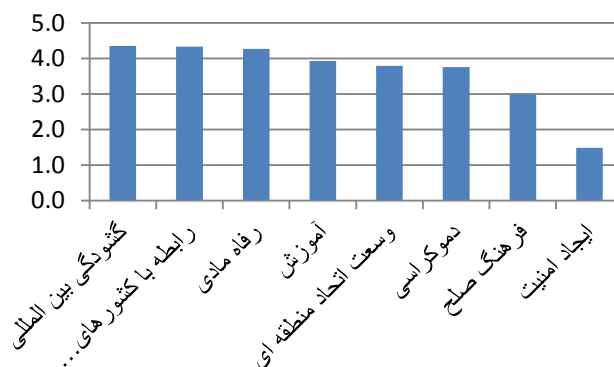
نتایج حاصل از دسته بندی شاخص ها در ۸ گروه بر اساس شدت تأثیرگذاری بر شاخص های صلح

در جدول زیر ۱۹ زیر شاخص مورد بررسی، در ۸ دسته ی کلی (بر اساس وزن های اختصاصی) قرار گرفته اند. هر متغیر معرف یک یا چند شاخص است.

جدول ۶. شدت اثرگذاری توسعه گردشگری بر شاخص های صلح جهانی

شدت اثرگذاری	میانگین وزنی	متغیرها در جهان
۳/۶	۴/۴	دربازی بین المللی
	۴/۳	رابطه با کشورهای همسایه
	۴/۳	رفاه مادی
	۳/۹	آموزش
	۳/۸	وسعت اتحاد منطقه ای
	۳/۸	دموکراسی
	۳	فرهنگ صلح
	۱/۵	ایجاد امنیت

شدت اثرگذاری گردشگری بر صلح

نتیجه گیری

نتایج حاصل از اولویت بندی میزان اثرات گردشگری بر شاخص های صلح^۱

نتایج حاصل از بررسی اثرات گردشگری ثابت می کند، اثرات گردشگری بر شاخص های افزایش تولید ناخالص داخلی، افزایش تعداد بازدیدکنندگان یک کشور، کاهش حس دشمنی با خارجی ها (افزایش حس همدلی)، کاهش بیکاری، ایجاد روابط مثبت با کشورهای همسایه و افزایش جذب سرمایه گذاری خارجی در اولویت نظر کارشناسان قرار دارد و این اثرات بسیار زیاد برآورد می شود. همچنین این بررسی نشان می دهد گردشگری بر میزان جرم در جامعه، احتمال وقوع جرم در جامعه، افزایش عملیات تروریستی و شدت جرم های انجام شده اثرات منفی کم یا حتی بسیار کمی دارد. بررسی نتایج مؤید این است که، گردشگری از نظر کارشناسان عاملی با تأثیر بسیار کم بر افزایش تنش و جنگ بین کشورها و با اثر متوسط بر کاهش جنگ و تنش بین ملت هاست.

نتایج حاصل از میزان اثر گردشگری بر صلح جهانی

دسته بندی شاخص ها در ۸ گروه (جدول ۶) برای پاسخگویی به سؤالات تحقیق نشان می دهد که گردشگری دارای اثر بسیار زیادی بر دربازی بین المللی (۴/۴)، رابطه با

۱- اثرات ۱-۰ بسیار کم، ۲-۱ کم، ۳-۲ متوسط، ۴-۳ زیاد، ۵-۴ بسیار زیاد، تحلیل شده اند.

کشورهای همسایه (۴/۳)، رفاه مادی (۴/۳) و اثر زیاد بر آموزش (۳/۹)، وسعت اتحاد منطقه‌ای (۳/۸۰) و دموکراسی (۳/۸) و دارای اثر متوسط بر ایجاد فرهنگ صلح (۳) و اثر کمی بر ایجاد امنیت (۱/۵) در جهان است. در نتیجه گردشگری دارای پتانسیل اثرگذاری نسبتاً زیاد (۳/۶) بر صلح جهانی است.

در انتها محقق تأکید می‌کند که به دلیل نبود و کاستی‌های آماری موجود، برای تعیین میزان اثرگذاری گردشگری بر شاخص‌های صلح جهانی از نظرات خبرگان استفاده شده است و نتایج حاصله بر اساس نظرات خبرگان در زمینه‌ی گردشگری است.

محقق با استفاده از نتایج به دست آمده در رابطه با چگونگی رسیدن به صلح از طریق گردشگری و میزان اثر توسعه‌ی گردشگری بر شاخص‌های جهانی صلح مدل زیر را ارائه داده است.

مدل پیشنهادی محقق صلح از طریق گردشگری

منابع

- الوانی، سیدمهدی؛ پیروز بخت، معصومه (۱۳۸۵). *فرایند مدیریت جهانگردی*. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- بشیریه، حسین (۱۳۸۲). *آموزش دانش سیاسی: مبانی علم سیاست نظری و تاسیسی* (چاپ هشتم)، تهران: موسسه نگاه معاصر.
- بول، آدریان. (۱۳۷۹). *اقتصاد سفر و جهانگردی*، ترجمه علی اعظم محمد بیگی، تهران: مؤسسه‌ی فرهنگی آینده پویان تهران.
- پاپلی یزدی، محمدحسین؛ سقایی، مهدی (۱۳۸۶). *گردشگری ماهیت و مفاهیم*، چاپ دوم، تهران: سمت.
- داوز، رابرت؛ لیپست، مارتین (۱۳۷۳). *جامعه‌شناسی سیاسی*، ترجمه محمد حسین فرجاد، تهران: نور.
- ضرغام بروجنی، حمید (۱۳۸۹). *برنامه ریزی توسعه جهانگردی رویکردی همپوند و پایدار*، تهران: هنگامه.
- قویدل، صالح (۱۳۸۳). *ظرفیت‌های اشتغالزایی در بخش هتل و رستوران در ایران*، مطالعات جهانگردی، تهران: علامه طباطبائی.
- کوهن، کارل (۱۳۷۳). *دموکراسی*، ترجمه فریبرز مجیدی، تهران: خوارزمی.
- لاندبرگ، داند؛ کریشنامورتی، ام؛ استاونگا، مینک اچ (۱۳۸۳). *اقتصاد گردشگری*، ترجمه محمدرضا فرزین، تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
- لفت ویچ، آدریان (۱۳۷۸). *دموکراسی و توسعه*، ترجمه افشین خاکباز و احد علیقلیان، تهران: طرح نو.
- میرزایی، رحمت (۱۳۸۸). *تأثیر توسعه‌ی گردشگری روستایی بر اشتغال در منطقه‌ی اورامانات کرمانشاه*. فصلنامه‌ی روستا و توسعه، شماره ۴.
- هانیتنگتون، ساموئل (۱۳۷۳). *موج سوم دموکراسی در پایان سده‌ی بیستم*، ترجمه احمد شهبسا، تهران: روزنه.
- Acemoglu, D., Johnson, S., Robinson, J. A., & Yared, P. (2005). *From Education To Democracy?* Cambridge: National Bureau Of Economic Research.
- Allen, M. D., Edgell, D., Smith, G., & Swanson, J. R. (2008). Political and foreign policy implications of tourism. In M. D. Allen, D. Edgell, G. Smith, & J. R. Swanson, *Tourism Policy and Planning* (pp. 141-180). Butterworth-Heinemann.
- Brand-Jacobsen, K. (2002). Peace: The Goal and the Way. In J. J.-J. Galtung (Ed.), *Searching for Peace: The Road to TRANSCEND* (2nd ed., p. 17). London: Pluto Press.
- Brown, F. (1998). *Tourism Reassessed: Blight or Blessing?* . Oxford: ButterworthHeinemann.

- Burns, P. M., & Novelli, M. (2007). Tourism and Politics: Introduction. In P. M. Burns, & M. Novelli (Eds.), *Tourism And Politics: Global Frameworks and Local Realities* (1 ed., pp. 1-4).
- Dimoska, T. (2008). Sustainable Tourism Development as A Tool For Eliminating Poverty. *Economics and Organization* , 5, 173 - 178.
- D Amore, L. (1988). Tourism ° A Vital Force for Peace. *Tourism Management* , 9, 151-154.
- D'Amore, L. J. (1988). Tourism the world's peace industry. *Business Quarterly* , 1-8.
- Etter, D. (2007, February). Situational Conditions of Attitude Change within Tourism Settings: Understanding the Mechanics of Peace through Tourism. *IIPT Occasional Paper No.11* .
- Glaeser, E. L., Ponzetto, G., & Shleifer, A. (2006). *Why Does Democracy Need Education?* Cambridge: National Bureau Of Economic Research.
- GPI. (2010). *Global Peace Index(GPI) 2009 Methodology, Results & Findings*. Sydney: Institute For Economics & Peace.
- Haessly, J. (2010). Tourism and a Culture of Peace. In O. Moufakkir, & I. Kelly (Eds.), *Tourism, Progress and Peace* (pp. 1-17).
- Higgins-Desbiolles, F. (2006). More than an industry : The forgotten power of tourism as a social force. *Tourism Management* , 27, 1192° 1208
- Inskip, E. (1991). A Integrated and Sustainable Development Approach. In E. Inskip, *Tourism Planning*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Jimenez, C., & Kloezeb, J. T. (2008). *Analyzing the peace through tourism concept: the challenge for educators*. Wageningen University
- Kelly, I. (2006). *Peace Through Tourism: A Swot Analysis*. IIPT Occasional Paper No. 2 (March 2006).
- Kim, Y., & Crompton, J. (1990). Role of tourism in unifying the two Koreas. *Annals of Tourism Research* , 17 (3), 353-366
- Lipset, S. M. (1959). Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political. *The American Political Science Review* , 69-105.
- Litvin, S. W. (1996). Tourism: The World's Peace Industry? *Journal of Travel Research* , 63-66.
- Moufakkir, o., & Kelly, I. (2010). Introduction ° Peace and Tourism: Friends not Foes. In I. K. Omar Moufakkir (Ed.), *Tourism, Progress and Peace*
- OECD Investment Committee. (2007). Freedom of Investment, National Security and Strategic Industries: An Interim Report*. In OECD Investment Committee, *International Investment Perspectives: Freedom of Investment in a Changing World* (2007 ed.). PART I, Chapter 3 ,OECD
- Oppermann, M. (1996). Visitation of tourism attraction and tourist expenditure patterns - repeat versus first-time visitors. *Asia pacific Journal of Tourism Research* , 1, 61-68.
- Prideaux, B., Kim, S. S., & Prideaux, J. (2007). Using Tourism To Promote Peace On The Korean Peninsula. *Annals of Tourism Research* , 34, 291° 309.

- Robinson, M., & Picard, D. (2006). Key Themes and Issues in Tourism, Culture and Development. In M. Robinson, & D. Picard, *Tourism, Culture and Sustainable Development* (pp. 14-44). UNESCO.
- Richter, L. K. (2007). Democracy and Tourism: Exploring the Nature of an Inconsistent Relationship. In P. M. Burns, & M. Novelli (Eds.), *Tourism And Politics: Global Frameworks And Local Realities* (pp. 5-16). Elsevier.
- Salazar, N. B. (2006). Building a Culture of Peace through Tourism: Reflexive and analytical notes and queries. *universitas humanística* , 319-333.
- Sarkar, S. K., & George, B. P. (2010). Peace Through Alternative Tourism: Case Studies From Bengal, India. *The Journal of Tourism and Peace Research*, 1 (1), 27-41.
- Satani, K. (2004) Peace through tourism: how can tourism lead to peace? MA dissertation: University of Bradford. Unpublished
- Scheyvens, R. (2002). *Tourism for development: Empowering communities. I.* Harlow, England: Prentice-Hal.
- Sharpley, R. (2002). Tourism: A Vehicle for Development? In R. Sharpley, & D. J. Teifer (Eds.), *Tourism and Development : Concepts and Issues*. Clevedon: Channel View Publications
- Tosun, C. (2005). Stages in the emergence of a participatory tourism development approach in the Developing World. *Geoforum* , 36, 333° 352.
- UN Women. (2010). *Global Report on Women in Tourism 2010*. United Nation Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women.
- United Nation. (1948). Retrieved March 30, 2011, from <http://www.fourmilab.ch/etexts/www/un/udhr.html>
- UNWTO. (1980). Retrieved may 13, 2011, from www.ecode.it/code/_player/download.asp?file=univeur/warehouse/documents/65Manila.
- Van der hoek, K.-W., & Dhuyvetter, S. (2010). Foreword. In O. Moufakkir, & I. Kelly (Eds.), *Tourism, Progress and Peace* (p. xiv).
- Wilde, B. S. (2006). *Tourism and sustainability in Brazil (The tourism value chain in Porto de Galinhas, Northeast Brazil)*. SOMO ° Centre for research on Multinational Corporations.